

2 Sam. 5 sluit de beschrijving af van Davids weg van herdersknaap tot koning over geheel Israël. Daarbij wordt hij voortdurend – direct of indirect – tegenover Saul gezet. Hij overtreft hem op alle fronten. Bij de moderne lezer kan zoiets enige wrevel wekken. Een dergelijke zwartwittekening komt ons nogal goedkoop over. Het is daarom goed om te bedenken dat de schrijver met hetzelfde gemak als waarmee hij David hier op een voetstuk plaatst hem er weer af haalt. Zijn val wordt er op zo'n moment wel des te dieper door. Een treffend voorbeeld hiervan vinden we in de afwikkeling van de affaire met Batseba. Natan maakt aan David de ernst van zijn vergrijp duidelijk door de vergelijking met een slechte veehouder. Voor een koning die de eretitel 'herder van Israël' (2 Sam. 5,2) draagt is zoiets natuurlijk zeer pijnlijk.

Van dergelijke fouten is op dit moment echter nog geen sprake. De verwachtingen zijn hoog gespannen. In David ziet men een ideale koning. Dat blijkt ook wel uit de redenen die de Israëlieten aanvoeren om hem ervan te overtuigen dat hij bij uitstek geschikt is om hun koning te worden. Het feit alleen al dat men hem vraagt om koning te worden is bijzonder. Hij dringt zichzelf niet op, maar dwingt respect af. Men kan hem er ook niet van beschuldigen dat hij een machtsvacuüm heeft geschapen in Israël. De dood van Saul en zijn familie komen immers, zoals in de voorafgaande hoofdstukken uitvoerig is uiteengezet, niet voor zijn rekening.

Het eerste argument dat de Israëlieten bij David naar voren brengen is zijn afkomst.

Het was ondenkbaar dat een vreemdeling koning over Israël zou kunnen worden (zie Deut. 17,15).

Verder had David aangetoond een bekwaam legerleider te zijn. Hij deed zijn volk niet alleen uittrekken, maar bracht het ook weer terug. Maar doorslaggevend is dat David door God zelf is aangesteld om zijn volk te weiden. Zo wordt er maar zelden over een koning gesproken. Men zegt eerder van God dat Hij een herder is. David zal, zo kan men hieruit afleiden, meer dan Saul aan de door God gestelde maatstaven beantwoorden.

Hoezeer David Saul overtreft wordt duidelijk in zijn succesvolle strijd tegen de Filistijnen (2 Sam. 5,17-25). Het gaat daarbij echter niet zozeer om de indrukwekkende wapenfeiten als wel om Davids gehoorzaamheid aan God. Daaraan had het Saul op de beslissende momenten ontbroken. David daarentegen richt zich geheel naar Gods aanwijzingen. Hij heeft de geloofsmoed om zijn machtige vijand aan te vallen, maar hij heeft ook het geduld om af te wachten met de beslissende slag.

Tussendoor wordt verteld hoe David

Jeruzalem tot zijn stad maakt. Daarmee heeft hij een machtscentrum in handen dat zich onttrekt aan de aloude tegenstelling tussen Israël en Juda. Jeruzalem ligt op de grens tussen beide gebieden en behoorde tot dusver nog steeds toe aan Kanaänieten. Zo verstevigde David zijn positie als koning die boven de partijen staat.

Hoe David deze tot dan toe onneembaar gebleken vesting veroverde is niet helemaal duidelijk. Men neemt doğaans aan dat hij het overmeesterde na zich heimelijk via een nauwe watertunnel toegang verschaft te hebben. De vertaling 'door de watergang binnendringen' (vers 5) is echter allerm minst zeker. Letterlijk staat er zoiets als 'op de buis slaan'. Deze uitdrukking kan namelijk ook heel goed hebben aangegeven op welke manier men volgens David zijn tegenstanders moest aanpakken: ze moeten dodelijk toeslaan met een (zwaard)slag op de luchtpijp; ze mogen dus geen (gewonde) krijgsgevangenen maken.* In dit geval is hier sprake van een verovering zoals ten tijde van de intocht, waarbij de veroverde plaats met al haar inwoners met de ban geslagen moest worden. Zo zou dan ook de verovering van Jeruzalem niet in de eerste plaats gezien moeten worden als een staaltje van Davids bekwaamheid als legeraanvoerder, maar als een Godgegeven overwinning, als teken daarvan dat God met David is zoals Hij met Jozua was (zie vers 10). Bij deze interpretatie wordt ook duidelijk waarom David zei dat hij een afkeer had van lammen en blinden (vers 8). Hij zou daarmee gehavende krijsgévangenen hebben bedoeld. Zo wordt de overmoed van de Jebusieten die dachten Gods gezalfde makkelijk te kunnen weerstaan ('lammen en blinden zullen u terugdrijven', vers 6) streng gestraft.

In vers 8 wordt dan ook nog een verband gelegd met de tempeldienst: 'lammen en blinden komen niet in het huis (bedoeld is de tempel)' (overeenkomstig het voorschrift in Lev. 21,18). Ook in het vervolg wordt al snel duidelijk dat de opkomst van David gepaard gaat met het herstel van de eredienst: de overwinning op de Filistijnen maakt de weg vrij voor de terugkeer van de ark, die eertijds door hen was geroofd (1 Sam. 4-5). Het is veelbetekenend dat nu op hun beurt de Israëlieten zich meester maken van Filistijnse godsdienstige voorwerpen (2 Sam. 5,21).

Het ligt voor de hand om bij de prediking over 2 Sam. 5 in de tijd van Advent aan te sluiten bij de verwachtingen die zo worden gewekt ten aanzien van het herstel van de eredienst en van het koningschap van een man als David.

* Zie hierover: P. Kyle McCarter Jr., *II Samuël*, The Anchor Bible 9, Doubleday Garden City 1984, blz. 138-140

13 december 1987

zondaglezing:

2 Samuël 5 (event. alleen vs 1-16)

Psalm: 84

Torah: Leviticus 19, 1-22

klassiek:

psalmwoord bij de intocht: Filipp. 4, 4-5 (bij Ps 85)

bij de gaven en aan tafel: Ps 85, 2 en Jesaja 35, 4

epistel: Filippiensen 4, 4-7
zondagslied: LB gezang 125, EB 62, ZJ 121

'O kom, o kom, Immanuël!'

evangelie: Johannes 1, 19-28

in het nieuwe lectionarium:

Jesaja 61, 1-2a. 10-11

Psalm: Lucas 1, 46-54 (R: Jes. 61, 10b)

I Tesselonicensen 5, 16-24

vers voor het evangelie: Jes. 61, 1

Johannes 1, 6-8. 19-28

thema van de week:

van 7 tot en met 13 december:

Messiaanse koning

school:

Genesis 43, 1-34

Genesis 44, 1-34

Genesis 45, 1-28

gebed:

(oudkatholieke en lutherse traditie)

Neig uw oor, Heer,
naar onze gebeden
en verlicht de duisternis
van onze geest
door de genade van uw komst.
Dat vragen wij,
o Jezus Christus, zoon van God.

(Missale Romanum)

God, Gij weet hoe uw volk met geloof uitziet naar het feest van Christus' geboorte. Wij bidden U: laat ons de vreugde van dit heilsmysterie beleven en dit feest steeds weer met blijdschap vieren. Door onze Heer.

Voorbede gevraagd

(Oecum. gebedskalender)

voor Canada

Op het eerste gehoor past dit hoofdstuk beter bij de vorige zondag: het verhaal van de feestelijke intocht van de ark zou niet misstaan op zondag *Gaudete* ('Verheugt u!'). Maar ook op de zondag met die merkwaardige naam *Rorate coeli* ('Dauwt hemelen') laat zich deze geschiedenis goed horen. Er bestaat namelijk in zoverre een verband dat zowel het beeld van de dauwende hemel als de feestelijkheden rond de intocht van de ark te maken hebben met de vruchtbaarheid. In Jes. 45,8 worden hemel en aarde beschreven als copulerende man en vrouw. En het heeft er alle schijn van dat David zich bij de viering rond de ark heeft laten inspireren door Kanaänitische vruchtbaarheidsriten. Een duidelijke aanwijzing hiervoor is de beschrijving van Davids dans in vers 14. Het daar gebruikte werkwoord, dat men meestal met 'dansen' vertaalt, betekent eigenlijk 'cirkels maken'. In dit geval zouden daarmee radslagen zijn bedoeld. Wanneer hetzelfde vers vermeldt dat David slechts was gekleed in een linnen lijfrok, dan blijkt Mikal niet te hebben overdreven toen ze David verweet dat hij zich had ontbloot ten aanschouwe van de omstanders. Wat David hier doet is waarschijnlijk niets minder dan een onderdeel van de Kanaänitische rite van het heilige huwelijk tussen de koning of de hogepriester en de koningin of een priesteres. Dat zou de vruchtbaarheid van het land en zijn bevolking bevorderen. Mikals kritiek op Davids handelen is dus zeer wel begrijpelijk. Ze staat hiermee in de lijn van Israëls profeten die zich altijd tegen Kanaänitische invloed op de godsdienst van Israël hebben gekeerd. Net zoals de schrijver van Kronieken had ze David liever wat ingetogener en eerbiedwaardiger gezien (zie 1 Kron. 15,27-29 volgens welke David slechts 'huppelde en danste' terwijl hij was 'gekleed in een mantel van fijn linnen'). Toch wordt Mikal juist om haar afwijzende reactie bestraft. In dit hoofdstuk gaat het trouwens voortdurend anders toe dan wij zouden verwachten. Dat begint al met de dood van Uzza. Ons inziens is dat toch wel een heel erg zware straf voor zijn misschien wat ondoordachte behulpzaamheid. Het illustreert des te meer de eigenheid van Israëls God. Wie na alle successen van David nu mocht denken dat Hij onvoorwaardelijk aan de kant van Israël staat komt bedrogen uit. Het is nu zelfs zo dat de vloek een Israëliet treft en de zegen een Filistijn, namelijk Obed-Edom in Gat. Davids eerste reactie is boosheid (vers 8, met hetzelfde werkwoord wordt in vers 7 de toorn van God aangeduid). Maar al snel maakt Davids woede plaats voor vrees. Hij heeft God nu wel wat beter leren kennen. Hij weet dat hij niet over Hem kan beschikken. Maar daardoor wordt de vreugde over zijn uiteindelijk betoonde goede wil er alleen maar gro-

ter op. Of misschien moet je zeggen: dieper doorleefd. Dat resulteert in een geweldig groot feest. Na elke zes passen worden er offers gebracht. David doet dus niet onder voor Salomo met zijn vele duizenden offers bij de inwijding van de tempel (zie 1 Kon. 6,5 en 63). Dat David daarbij neigt tot heidense praktijken wordt hem niet aangerekend. Zijn uitbundig gedans wordt uitgelegd als aanduiding van het feit dat hij zichzelf helemaal overgeeft aan de feestvreugde. Dit staat in schril contrast met de houding van Mikal. Zij wenst haar waardigheid niet te verliezen. Zij is al te rechtlijnig. De tegenstelling is dus niet tussen meer of minder zuiver in de leer, maar tussen hoogmoedige afstandelijkheid of blijmoedig enthousiasme. Op de achtergrond speelt hier nog steeds de tegenstelling tussen David en Saul. De goede verstaander had dit direct al opgemerkt in het eerste vers. De dertigduizend mannen van David overtreffen de schamele drieduizend van Saul (1 Sam. 13,2). Bij David telde men nu eenmaal in tienduizenden tegenover de duizenden van Saul (zie 1 Sam. 18,7). Voor wie het nog niet begrepen had wordt Mikal enige malen met nadruk 'dochter van Saul' genoemd. Zo geeft deze geschiedenis aan dat, nu Mikal kinderloos blijft, de rol van Saul definitief is uitgespeeld. Het gegeven van Mikals kinderloosheid als straf op haar hoogmoed krijgt als vanzelf in deze Adventstijd extra nadruk. De associatie met de aanvanke-lijke kinderloosheid van Elisabet, de latere moeder van Johannes de Doper, ligt voor de hand. Maar meer nog is er reden om Mikal te zien als een tegenpool van Maria: de hoogmoedige tegenover de deemoedige. Zij die tot haar verbazing de moeder mocht worden van Hem die de troon van David zou krijgen voelde dat ook haarscherp aan: 'God heeft machtigen van de troon gestoten en eenvoudigen verhoogd' (Luc. 1,52). God houdt zich niet aan de regels en wetmatigheden zoals wij die hebben ontdekt of vastgesteld. David en Mikal en later ook Maria laten zien hoe je daar op heel verschillende manieren op kunt reageren.

Zie over het verband van dit hoofdstuk met zijn context en over de relatie tussen het verhaal van de ark en van de troonsopvolging: K. A. D. Smelik, in *Rondom het Woord* 23, nr. 3, zomer 1981, blz. 36-43 en in *Amsterdamse cahiers voor exegese en Bijbelse theologie* 4, Kampen 1983, blz. 26-36.

20 december 1987

zondaglezing:

2 Samuël 6

Psalm: 84

Torah: Leviticus 19, 1-23 t/m 20, 27

klassiek:

psalmwoord bij de intocht: Jes. 45, 8 (bij Ps 19)

bij de gaven en aan tafel: Lc 1, 28 en Jes. 7, 14

epistel: 1 Korintiërs 4, 1-5

zondagslied: LB gezang 128, EB 69

'Kom tot ons, scheur de heemlen, Heer' evangelie: Lucas 3, 1-6

in het nieuwe lectionarium:

2 Samuël 7, 1-5. 8b-12. 14a. 16

Psalm 89 (R: naar vs 2a)

Romeinen 16, 25-27

vers voor het evangelie: Lucas 1, 38

Lucas 1, 26-38

thema van de week:

van 14 tot en met 20 december:

God wil bij mensen wonen

school:

Lucas 2, 1-20 en

voorbereiding op het Kerstfeest

gebed:

(anglicaanse, oudkatholieke en lutherse traditie)

Wek op uw macht, o Heer

en kom;

en snel ons te hulp

met grote kracht:

opdat door uw genade

uw verzoenende liefde zal verhaasten

wat door onze zonden wordt belemmerd.

Dat vragen wij U

o Jezus Christus, zoon van God.

(*Missale Romanum*)

Heer, wij hebben door de boodschap van

de Engel de menswording van Christus,

uw Zoon, leren kennen. Wij bidden U:

stort uw genade in onze harten, opdat wij

door zijn lijden en kruis gebracht worden

tot de heerlijkheid van de verrijzenis.

Door onze Heer.

voorbereiding gevraagd

(*Oecum. gebedskalender*)

voor heel de gemeenschap der heiligen